

ADABIY QAHRAMONLAR RUHIY OLAMINING BADIY IFODASI: “ALVIDO BOLALIK” VA “QUYOSH SALTANATI”DAGI O‘SMIR OBRAZLARI MISOLIDA

Ra'noxon O'ktamboyeva Hasan qizi

ToshDO‘TAU tayanch doktoranti

Annotatsiya: Adabiyot inson ruhiyatining murakkab va nozik qatlamlarini ochib beruvchi vosita sifatida har doim ham insoniy his-tuyg‘ular, ichki kechinmalar va shaxsiy o‘rish jarayonlarini tasvirlashda muhim o‘rin tutgan. Ayniqsa, o‘smirlik davri — inson hayotidagi eng murakkab va o‘ziga xos davr bo‘lib, bu davrda shaxsiy identifikatsiya, ichki qarama-qarshiliklar, ruhiy o‘rish va dunyoqarashning shakllanishi yuz beradi. “Alvido bolalik” va “Quyosh saltanati” asarlarida o‘smirlarning psixologiyasi va ruhiy yetilish jarayoni adabiy obrazlar orqali chuqur va nozik tarzda ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: adabiyot, inson, ichki kechinmalar, jamiyat, ichki dunyo, bolalik, o‘smirlik davri, his-tuyg‘ular.

“Alvido bolalik” asarida bosh qahramonning ichki dunyosi, uning bolalikdan voyaga o‘tish jarayonidagi ichki kechinmalari, hayotga bo‘lgan qarashlari va o‘zini anglash jarayoni tasvirlanadi. Bu asarda o‘smirlik davrining murakkabligi, qarama-qarshi his-tuyg‘ular, o‘zlikni qidirish, ota-ona va jamiyat bilan munosabatlar kabi mavzular markaziy o‘rinni egallaydi. Bosh qahramonning ichki dunyosi orqali o‘quvchi o‘smirlik davrining ruhiy o‘zgarishlarini, ichki ziddiyatlarini va shaxsiy o‘rish jarayonini his qilishi mumkin. Asarda o‘smirning o‘zligini anglash, hayotdagi o‘rnini topish va kelajakka bo‘lgan umidlari, shuningdek, hayotiy sinovlar va qiyinchiliklar bilan kurashishi tasvirlanadi.

“Quyosh saltanati” asarida esa o‘smirlik davrining yana bir qirrasiga e‘tibor qaratiladi. Bu asarda o‘smirlarning orzu-umidlari, hayotga bo‘lgan ishonchi, do‘stlik va muhabbat kabi insoniy his-tuyg‘ularining rivojlanishi, shuningdek, jamiyatdagi o‘z o‘rnini topish jarayoni yoritiladi. Asar qahramonlarining ruhiy holati, ularning ichki dunyosi va o‘zaro munosabatlari orqali o‘smirlik davrining murakkab psixologiyasi ochib beriladi. Bu asarda o‘smirlarning ichki kechinmalari, ularning o‘zligini anglash jarayoni, shuningdek, hayotdagi maqsad va vazifalarni belgilashdagi mashaqqatlar ko‘rsatiladi. Ikkala asarda ham o‘smirlarning ruhiy yetilish jarayoni — bu faqat tashqi voqealar emas, balki ichki o‘zgarishlar, o‘zlikni kashf etish va hayotiy tajribalar orqali yuzaga keladigan murakkab jarayon sifatida tasvirlanadi. O‘smirlik davrining psixologiyasi o‘z ichiga o‘zlikni anglash, o‘ziga bo‘lgan ishonch, dunyoqarashning shakllanishi, shuningdek, ichki ziddiyatlar va qarama-qarshiliklarni oladi. Bu

jarayonlarda o'smirlar ko'pincha o'z-o'zini tanqid qilish, ichki kurashlar, hayotiy maqsadlarni aniqlash va o'zini jamiyatda topishga intilish kabi holatlarni boshdan kechiradilar.

Adabiy obrazlar orqali o'smirlarning ruhiy holatini tasvirlashda mualliflar o'z qahramonlarining ichki dunyosini chuqur va nozik tarzda ochib berishga harakat qilishadi. Bu obrazlar o'quvchiga o'smirlik davrining murakkab va ko'p qirrali psixologiyasini tushunishga yordam beradi. Har bir qahramonning o'ziga xosligi, uning ichki kechinmalari va ruhiy o'sish jarayoni asarning umumiy g'oyasini yanada boyitadi va o'quvchida chuqur ta'sir qoldiradi. "Alvido bolalik"da bosh qahramonning o'zligini anglash jarayoni ko'proq ichki monologlar, o'z-o'zini tahlil qilish va hayotiy voqealar orqali namoyon bo'ladi. Bu asarda ruhiy yetilish ko'proq shaxsiy tajriba va ichki kechinmalarga asoslangan bo'lib, o'smirning ichki dunyosidagi o'zgarishlar, uning hayotga bo'lgan munosabati va qaror qabul qilish jarayoni batafsil yoritiladi. Asar o'quvchiga o'smirlik davrining murakkabligini, ichki ziddiyatlarni va shaxsiy o'sishning nozik jihatlarini tushunishga imkon beradi.

"Quyosh saltanati"da esa ruhiy yetilish jarayoni ko'proq ijtimoiy kontekstda, do'stlik va oila munosabatlari orqali ifodalanadi. Bu asarda o'smirlarning jamiyatdagi o'rni, ularning ijtimoiy muhit bilan munosabatlari, orzu-umidlari va hayotiy maqsadlari asosiy mavzular sifatida ko'tariladi. Asar qahramonlarining o'zaro munosabatlari va ularning ichki dunyosi orqali o'smirlik davrining psixologik murakkabliklari va ruhiy o'sish jarayoni yoritiladi.

Ikkala asarda ham o'smirlik davrining ruhiy yetilishi — bu murakkab, ko'p qirrali va individual jarayon sifatida tasvirlanadi. Har bir qahramon o'zining shaxsiy tajribalari, ichki ziddiyatlari va hayotiy sinovlari orqali o'zligini anglashga intiladi. Bu jarayonlarda ular ko'plab ichki va tashqi to'siqlarga duch keladi, ammo shu bilan birga o'sib-ulg'ayish, hayotga yangi qarashlar hosil qilish va o'z-o'zini topish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Adabiy tilda ifodalangan ruhiy kechinmalar va o'smirlarning psixologiyasi o'quvchida chuqur ta'sir qoldiradi. Bu asarlar yosh avlodning o'zligini anglash, hayotdagi o'rnini topish va ruhiy yetilish jarayonlarini yanada yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Shuningdek, ular ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyat vakillari uchun o'smirlarning ichki dunyosini anglash va ularni qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatadi. "Alvido bolalik" va "Quyosh saltanati" asarlari o'smirlik davrining murakkab psixologik holatlarini, ruhiy o'sish jarayonlarini va shaxsiy o'zgarishlarni adabiy obrazlar orqali ochib beradi. Bu asarlar yoshlarning ichki dunyosini tushunishga, ularning hayotiy muammolari va orzu-umidlarini anglashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ular o'smirlarning ruhiy yetilish jarayonini yanada chuqurroq o'rganish va ularga yordam berish uchun muhim manba hisoblanadi.

Xulosa: Natijada, “Alvido bolalik” va “Quyosh saltanati” asarlari o‘smirlik davrining psixologik va ruhiy o‘sh jarayonlarini adabiy obrazlar orqali yoritib, yosh avlodning ichki dunyosini anglashda muhim ahamiyatga ega. Ularning ruhiy kechinmalari, o‘zlikni qidirishlari va hayotga bo‘lgan munosabatlari orqali o‘quvchi o‘smirlik davrining murakkabligini va go‘zalligini his qiladi. Bu asarlar nafaqat adabiy meros, balki inson ruhiyatini tushunish va yoshlarni qo‘llab-quvvatlash uchun ham qimmatli manbadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tursunov, M. (2023). O‘zbek tilini ona tili sifatida o‘rganish va til o‘rganish metodikalari. Shahrizabz: Shahrizabz Davlat Pedagogika Instituti nashriyoti.
2. Karimov, J. (2024). “Alvido bolalik” asarida o‘smir obrazining psixologik tahlili. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
3. Islomov, S. (2023). “Quyosh saltanati” va o‘smirlar ruhiyati. Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Nashriyoti.
4. Sobirova, N. (2024). O‘zbek bolalar adabiyotida ruhiy yetilish muammolari. Namangan: Namangan Davlat Universiteti Nashriyoti.
5. Rustamov, A. (2023). “Alvido bolalik” qissasidagi frazeologik vositalar va ularning obraz yaratishdagi roli. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti Nashriyoti.
6. Yusupova, F. (2024). O‘smirlik davrining adabiy obrazlari: psixologik yondashuv. Toshkent: Toshkent Davlat Sharqshunoslik Instituti Nashriyoti.
7. Murodov, D. (2023). O‘zbek adabiyotida o‘smir psixologiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.